

EFECTELE SISTEMULUI MIXT. STUDIU DE CAZ: limitarea dreptului constituțional de a alege al alegătorilor fără domiciliu sau reședință

Potrivit datelor din Registrul de Stat al Alegătorilor, la situația din data de 1 septembrie 2017, în Republica Moldova erau atestați 155 683 de alegători fără domiciliu sau reședință[1]. Acești 155 683 de cetățeni cu drept de vot reprezintă o pondere de 4.78% din totalul de 3 255 361 alegători înscriși în Registrul de Stat al Alegătorilor (situație la data de 1 septembrie 2017)[2]. Asociația Promo-LEX consideră necesar ca statutul categoriei respective de alegători să fie explicit reglementat în contextul modificărilor legislației electorale și ca aceștia să nu fie excluși din procesul electoral și privați de dreptul la vot. Or, noile prevederi legislative adoptate prin Legea nr.154 din 20 iulie 2017, restrâng nejustificat dreptul constituțional de a alege al alegătorilor fără domiciliu sau reședință.

Votarea conform domiciliului sau reședinței

În conformitate cu definițiile din Codul electoral, domiciliul este locul de trai permanent al unei persoane, iar reședința – loc de trai temporar, ambele fiind confirmate în buletinul de identitate.

Articolul 9 din Codul electoral, cu titlu de normă generală, prevede la alin. (1) că dreptul de vot se exercită în localitatea în care alegătorul își are domiciliul, cu excepția cazurilor prevăzute de prezentul cod. Alineatul (2) al aceluiași articol stipulează că în cazul în care alegătorul

are și domiciliu și reședință, în perioada valabilității reședinței, el votează în localitatea în care își are reședința.

În urma modificărilor operate în Codul Electoral la 20 iulie 2017, art. 87 alin. (4) stabilește că alegătorul votează la secția de votare din circumscripția uninominală **unde își are domiciliul**. La alegerile parlamentare în circumscripțiile uninominale **nu participă alegătorii care nu au domiciliul în circumscripția uninominală respectivă**.

Remarcăm în acest sens că unicele limitări ale dreptului la vot admise de art. 38 din Constituție sunt limita de vârstă de 18 ani împliniți până în ziua alegerilor inclusiv, și plasarea sub interdicție în modul stabilit de lege. În dezvoltarea acestei teze vine art. 13 din Codul electoral, care stabilește expres că nu au dreptul la vot cei recunoscuți incapabili printr-o hotărâre definitivă a instanței de judecată și de asemenea reiterează limita de vârstă și interdicțiile stabilite de lege. Considerăm că o atare interdicție prevăzută de lege trebuie să fie una expresă, directă, clară și în conformitate cu prevederile constituționale. Legiuitorul nu poate admite formulări și prevederi legale interpretabile și apte a fi aplicate arbitrar.

Prin urmare, tratăm condiționarea deținerii unui domiciliu, în sensul Codului electoral, pentru exercitarea dreptului de vot în circumscripția uninominală una ce contravine Constituției, discriminatorie și limitatoare.

Votarea în cadrul circumscripției naționale și a circumscripțiilor uninominale

Reținem, de asemenea, că **noua redacție a Codului electoral nu specifică procedura de vot în circumscripția națională a persoanelor fără domiciliul înscris în actul de identitate**. Articolul 1 din Cod stabilește că:

- circumscripție națională este circumscripția electorală

de nivel național în care se organizează și se desfășoară alegerile deputaților în Parlament^[3] în baza votului reprezentării proporționale pe listele de partid;

- circumscripție uninominală este circumscripția electorală în care se organizează și se desfășoară alegerile unui singur mandat de deputat în Parlament în baza votului majoritar.

În continuare, art. 4 alin. (2) din Codul electoral prevede că în cadrul alegerilor parlamentare, fiecare alegător are dreptul să voteze cu două buletine – unul pentru circumscripția națională și celălalt pentru circumscripția uninominală. Respectiv, conducându-ne de prevederile art. 87 alin. (4) conform cărora la alegerile parlamentare în circumscripțiile uninominale **nu participă alegătorii care nu au domiciliul** în circumscripția uninominală respectivă, apare întrebarea – în ce măsură această normă se referă la votarea în circumscripția națională. Altfel spus, alegătorul fără domiciliu, ar putea să voteze cu un singur buletin, cel pentru circumscripția națională? Teoretic acest deziderat poate fi atins în cazul în care organele electorale vor opera cu două liste electorale, ori potrivit alin.1 art. 53 Cod Electoral, la primirea buletinului, alegătorul semnează în lista electorală în dreptul numelui. Totuși operarea cu două liste electorale va îngreuna activitatea organelor electorale și poate favoriza diverse erori tehnice și umane în operațiunile cu listele electorale și buletinele de vot.

Asociația Promo-LEX constată că *modificările operate în Codul electoral privind participarea la vot alegătorilor fără domiciliu în diferite tipuri de circumscripție, nu sunt explicite și lasă loc de interpretare. O eventuală permisiune de a vota doar în circumscripția națională ar afecta valoarea opțiunii exprimate de cetățean și prin urmare principiul egalității votului, consfințit în textul Constituției. În plus, ar fi o încălcare și a Liniilor directoare ale Comisiei*

Europene pentru Democrație prin Drept, conform cărora fiecare alegător are, în principiu, dreptul la un singur vot, iar în cazul în care sistemul electoral acordă alegătorilor dreptul la mai multe voturi, fiecare alegător beneficiază de același număr de voturi[\[4\]](#).

Practica participării anterioare a alegătorilor fără domiciliu sau reședință la alegerile parlamentare desfășurate conform scrutinului reprezentării proporționale

La alegerile parlamentare anterioare, ce se desfășurau în baza reprezentării proporționale, într-o singură circumscripție națională, prevederile Codului electoral permitea alegătorilor fără domiciliu sau reședință să voteze prin diverse posibilități.

O primă modalitate presupunea votarea în baza listelor suplimentare. Articolul 53 alin. (2) prevede expres că alegătorii care nu au înregistrare la domiciliu sau la reședință pot vota în baza listelor suplimentare în care se va indica numele și prenumele alegătorului, data și locul nașterii, *ultimul loc de domiciliu în Republica Moldova*, numărul de identificare de stat (IDNP).

Această prevedere intră în contradicție cu cele expuse în art. 87 alin. (4) din Cod, or, alegătorul nu este domiciliat în circumscripția uninominală respectivă și drept urmare, el nu va putea vota în condițiile noilor reglementări.

A doua modalitatea se referea la votarea pe listele de bază. În acest sens, art. 39 alin. (8) prevede că persoanele cu drept de vot care, după ultima participare la alegeri, și-au schimbat locul de ședere sunt în drept, cel târziu cu 30 de zile înainte de următoarele alegeri, să-și declare locul nou de ședere la organul administrației publice locale pentru a putea fi înscrise în lista de alegători la secția de votare corespunzător locului șederii. Autoritățile administrației publice locale respective comunică neîntârziat informația în

cauză Comisiei Electorale Centrale (CEC).

Potrivit definiției date de Codul electoral, declarația de ședere este procedura prin care cetățeanul cu drept de vot declară locul aflării sale în ziua alegerilor. Totuși declararea locului aflării nu înseamnă declararea domiciliului sau reședinței. Respectiv, declararea locului aflării în ziua alegerii nu poate fi echivalată domiciliului. Totuși, interpretând extensiv norma citată în contextul sistemului de vot proporțional utilizat anterior, deducem că în lipsa necesității indicării exprese a domiciliului și în condițiile unei circumscripții unice naționale, acest mecanism ar fi putut utilizat de către persoanele care dintr-un motiv sau altul nu au o înregistrare la un loc de trai permanent în ziua alegerilor pentru a exercita dreptul constituțional de a alege. Or, în condițiile actualelor prevederi, operate în contextul modificării sistemului electoral de la proporțional la mixt, mecanismul prevăzut în art. 39 alin. (8) nu mai poate fi utilizat de către alegători.

Respectiv, în cazul regulilor prevăzute la art. 87 alin. (4) din Codul electoral modificat, lipsa în ziua alegerilor a unui domiciliu valabil, în sensul Codului electoral, face imposibilă aplicarea normei de la art. 39 alin. (8).

Limitarea dreptului alegătorilor fără domiciliu sau reședință de a semna în susținerea candidaților

De asemenea, reținem că în virtutea noilor prevederi de la art. 80 din Codul electoral, cetățenii cu drept de vot fără reședință sau domiciliu, la alegerile parlamentare nu vor putea semna în susținerea vreunui candidat, în condițiile în care alin. (1) stipulează că pentru a fi înregistrat de consiliul electoral de circumscripție, candidatul pentru circumscripția uninominală prezintă, în condițiile art. 42 și art. 43, liste de subscripție care conțin semnăturile susținătorilor cu drept de vot din circumscripția uninominală unde intenționează să candideze.

În concluzie, tratăm condiționarea deținerii unui domiciliu, în sensul Codului electoral, pentru exercitarea dreptului de vot în circumscripția uninominală una ce contravine Constituției, discriminatorie și limitatoare, care limitează dreptul de a alege pentru circa 155 683 de alegători fără domiciliu sau reședință ceea ce reprezintă 4.78% din totalul de 3 255 361 alegători înscriși în Registrul de Stat al Alegătorilor.

Recomandări

- modificarea art. 87 alin. (4) din Codul electoral cu scopul de a exclude condiționarea deținerii unui domiciliu, în sensul Codului, pentru exercitarea dreptului de vot;
- tratarea exactă și în conformitate cu normele constituționale de către legislator a mecanismului de realizare a dreptului de vot în cadrul circumscripției naționale sau uninominale la alegerile parlamentare;
- modificarea art. 80 din Codul electoral în vederea excluderii condițiilor ce limitează dreptul alegătorilor fără domiciliu sau reședință de a semna în susținerea candidaților.

[\[1\]](#) O parte dintre aceștia se pot afla cu trai permanent în afara țării, însă datele publice accesibile nu permit de a deduce numărul exact al acestora. În plus, Asociația Promo-LEX reiterează solicitarea ca alegătorii, aflați cu trai permanent în afara țării, să fie incluși în listele electorale de bază elaborate pentru exercitarea votului în secțiile de votare deschise peste hotarele țării.

[\[2\]](http://cec.md/index.php?pag=news&id=1042&rid=20576&l=ro) <http://cec.md/index.php?pag=news&id=1042&rid=20576&l=ro>

[\[3\]](#) Considerăm că referința făcută doar la cazul alegerilor parlamentare este una restrictivă, în condițiile atât alegerile Președintelui Republicii Moldova, cât și referendumurile naționale, se desfășoară în cadrul unei

unități electorale administrative de tip național.

[4]

[http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdf file=CDL-AD\(2002\)023rev-rom](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdf file=CDL-AD(2002)023rev-rom)

PDF